Decentraliseren, centraliseren en weer opnieuw: wanneer krijgt de burger duidelijkheid?

Notitie van de Werkgroep Parkeren en Mobiliteit voor mensen met een beperking (WPM)

In Nederland worden overheidstaken regelmatig anders verdeeld. Taken gaan van het Rijk naar gemeenten, worden regionaal georganiseerd of komen later weer nadrukkelijker onder landelijke regie te staan. Iedere verandering krijgt een verklaring: dichter bij de burger, meer maatwerk, doelmatiger werken of juist meer samenhang.

Voor de burger blijft ondertussen een eenvoudige vraag liggen: waar kan ik op rekenen?

Voor mensen met een beperking is die vraag bijzonder dringend. Zij zijn voor hun zelfstandigheid vaak afhankelijk van meerdere regelingen tegelijk. Een parkeerregeling, een toegankelijke route, een vervoersvoorziening en ondersteuning thuis kunnen samen bepalen of iemand kan deelnemen aan de samenleving. Wanneer iedere regeling andere grenzen, voorwaarden en procedures kent, raakt die samenhang zoek.

Lokale ruimte vraagt om een duidelijke basis

Gemeenten verschillen. Een grote stad heeft andere omstandigheden dan een plattelandsgemeente. Lokale kennis en ruimte voor passende oplossingen zijn daarom waardevol.

Maar lokale beleidsruimte moet samengaan met duidelijkheid over de rechten en mogelijkheden van inwoners en bezoekers. Mensen met een beperking moeten niet bij iedere gemeentegrens opnieuw hoeven uitzoeken of zij nog zelfstandig op pad kunnen.

De behoefte aan ondersteuning of toegankelijkheid verandert immers niet doordat iemand in een andere gemeente woont, winkelt, werkt of familie bezoekt.

Een landelijke basis kan duidelijk maken welke waarborgen overal gelden. Gemeenten kunnen daarop voortbouwen en de uitvoering laten aansluiten op de plaatselijke omstandigheden.

Eén parkeerkaart, veel verschillende voorwaarden

Bij gehandicaptenparkeren wordt het probleem direct zichtbaar. Mensen beschikken over een herkenbare Europese gehandicaptenparkeerkaart, maar moeten daarnaast rekening houden met uiteenlopende plaatselijke parkeerregels.

Zij kunnen te maken krijgen met aanvullende vergunningen, kentekenregistratie, verschillende betaalregels en beperkingen in parkeerduur. Ook kan onderscheid worden gemaakt tussen inwoners en bezoekers.

Digitale handhaving voegt daar een nieuwe laag aan toe. Een kaart achter de voorruit is voor een digitaal controlesysteem niet vanzelf zichtbaar. De gebruiker moet dan vooraf weten of aanvullende registratie nodig is en hoe die werkt.

Voor de gemeente kan iedere afzonderlijke voorwaarde verklaarbaar zijn. Voor de gebruiker vormt het geheel een ingewikkeld stelsel dat vóór ieder bezoek moet worden uitgezocht.

Juist mensen die voor hun mobiliteit afhankelijk zijn van een auto, worden daardoor geconfronteerd met extra voorbereiding en onzekerheid.

Autoluwe gebieden: bereikbaarheid moet worden meegewogen

Ook bij autoluwe binnensteden ontstaan verschillen. Het streven naar een prettige en veilige openbare ruimte is begrijpelijk. Tegelijkertijd kan een auto voor iemand met een beperking noodzakelijk zijn om een bestemming te bereiken.

Een parkeerplaats buiten het gebied biedt niet voor iedereen een bruikbaar alternatief. Afstand, ondergrond, obstakels, beschikbare energie en de mogelijkheid om hulpmiddelen mee te nemen bepalen of een route werkelijk uitvoerbaar is.

Ontheffingsregelingen moeten daarom aansluiten op de praktijk. Mensen reizen bijvoorbeeld met verschillende bestuurders, een leenauto, een taxi of vervoer door familie. Een regeling die uitgaat van één vast voertuig kan daarbij problemen opleveren.

Bereikbaarheid voor mensen met een beperking moet vanaf het begin onderdeel zijn van de inrichting en de toegangsregeling. Achteraf individuele uitzonderingen moeten aanvragen geeft extra werk voor zowel de burger als de gemeente.

Ondersteuning moet aansluiten op het dagelijks leven

Ook bij ondersteuning thuis kunnen verschillen in beleid en uitvoering ingrijpende gevolgen hebben. Voor inwoners is het vaak moeilijk te begrijpen waarom vergelijkbare omstandigheden tot uiteenlopende uitkomsten leiden.

Bij tijdelijke uitval van een mantelzorger kan bijvoorbeeld snel extra hulp nodig zijn. Voor een huishouden maakt het weinig verschil of het probleem bestuurlijk wordt ingedeeld als tijdelijk, langdurig, gebruikelijke hulp of een vraag voor het eigen netwerk. De dagelijkse taken moeten worden uitgevoerd.

Duidelijke informatie, zorgvuldig onderzoek en een begrijpelijke motivering zijn daarom essentieel. Mensen moeten weten hoe hun persoonlijke situatie wordt beoordeeld en waar zij terechtkunnen wanneer noodzakelijke ondersteuning uitblijft.

Deskundigheid moet binnen de overheid beschikbaar blijven

Gemeenten hebben veel taken gekregen. Daarbij is voldoende kennis nodig van toegankelijkheid, beperkingen, uitvoering en de samenhang tussen regelingen.

Externe deskundigen kunnen helpen. Toch moet een gemeente zelf in staat blijven om opdrachten goed te formuleren, adviezen te beoordelen en de gevolgen voor inwoners te overzien.

Een rapport of beleidsplan is pas waardevol wanneer het leidt tot een uitvoerbare verbetering. Daarvoor zijn medewerkers nodig die de plaatselijke situatie kennen, signalen serieus nemen en verantwoordelijkheid kunnen dragen voor het vervolg.

Wanneer kennis vooral bij tijdelijke adviseurs ligt, bestaat het risico dat zij na afloop van de opdracht weer verdwijnt. Steeds opnieuw onderzoek laten doen kost geld en kan de uitvoering vertragen.

Investeer daarom in blijvende deskundigheid en in kennisdeling tussen gemeenten. Niet iedere gemeente hoeft hetzelfde probleem afzonderlijk te onderzoeken.

Betrokkenheid vraagt om onafhankelijkheid en ondersteuning

Mensen met een beperking weten uit ervaring waar beleid in het dagelijks leven vastloopt. Die kennis moet vroegtijdig beschikbaar zijn, wanneer keuzes nog kunnen worden aangepast.

Een uitnodiging voor een bijeenkomst is daarvoor niet voldoende. Deelnemers moeten begrijpelijke informatie krijgen, voldoende voorbereidingstijd hebben en zo nodig ondersteuning ontvangen. Ook moet duidelijk worden wat met hun inbreng gebeurt.

Onafhankelijkheid verdient daarbij bijzondere aandacht. Mensen moeten vrijuit kritiek kunnen geven, ook wanneer zij voor ondersteuning of voorzieningen afhankelijk zijn van dezelfde gemeente.

De organisatievorm kan lokaal verschillen. De waarborgen horen herkenbaar te zijn:

- betrokkenheid vanaf het begin;
- ruimte voor verschillende beperkingen en ervaringen;
- toegankelijke informatie en bijeenkomsten;
- passende ondersteuning en vergoeding;
- toegang tot specialistische kennis;
- gemotiveerde terugkoppeling over adviezen.

Ook bij veranderingen in onafhankelijke cliëntondersteuning moet voor inwoners duidelijk blijven waar zij terechtkunnen en hoe hun onafhankelijke positie wordt gewaarborgd.

Kritische rapporten moeten een vervolg krijgen

Signalen van burgers, belangenorganisaties en toezichthoudende instanties kunnen duidelijk maken waar de uitvoering tekortschiet.

Maar een kritisch oordeel of aanbeveling leidt niet vanzelf tot herstel. Voor de betrokken burger telt uiteindelijk of de belemmering wordt weggenomen.

Daarom moet bij geconstateerde knelpunten duidelijk zijn wie verantwoordelijk is, welke verbetering wordt uitgevoerd en wanneer het resultaat wordt beoordeeld. Ook de gemeenteraad moet kunnen volgen wat met signalen en aanbevelingen gebeurt.

Een burger mag niet vastlopen tussen organisaties die ieder slechts naar een deel van het probleem kijken.

Landelijke verantwoordelijkheid en lokale uitvoering verbinden

Decentralisatie verandert de verdeling van taken, maar neemt de behoefte aan landelijke samenhang niet weg.

Landelijke wetgeving en internationale verplichtingen moeten in de praktijk herkenbaar worden uitgevoerd. Lokale politieke keuzes mogen er niet toe leiden dat de verwezenlijking van rechten zonder duidelijke grenzen afhankelijk wordt van de woonplaats.

Tegelijkertijd hebben gemeenten behoefte aan uitvoerbare kaders, voldoende middelen en beschikbare kennis. Alleen verwijzen naar de verantwoordelijkheid van gemeenten helpt de burger niet verder wanneer dezelfde knelpunten op veel plaatsen terugkomen.

Rijk, gemeenten en hun samenwerkingsverbanden moeten daarom gezamenlijk bepalen welke basis overal nodig is, welke ruimte lokaal blijft en hoe tekortkomingen worden opgelost.

Wat WPM vraagt

WPM vraagt om een herkenbare landelijke basis voor toegankelijkheid, bereikbaarheid en de betrokkenheid van mensen met een beperking, met ruimte voor passende lokale uitvoering.

Daarvoor zijn de volgende stappen nodig:

1. **Verminder onnodige verschillen.** Breng in kaart welke plaatselijke voorwaarden burgers belemmeren en welke daarvan gezamenlijk kunnen worden vereenvoudigd.
2. **Maak regelingen bruikbaar voor inwoners én bezoekers.** Beoordeel parkeer- en toegangsregelingen vanuit het daadwerkelijke reisgedrag van mensen met een beperking.
3. **Betrek mensen met een beperking vanaf het begin.** Leg vast hoe hun onafhankelijke inbreng wordt ondersteund en hoe over hun adviezen wordt teruggekoppeld.
4. **Borg deskundigheid.** Investeer in kennis binnen gemeenten en deel werkbare oplossingen, zodat onderzoek en fouten niet telkens worden herhaald.
5. **Verbind signalen aan uitvoering.** Maak duidelijk wie een knelpunt oplost, binnen welke termijn en hoe gebruikers het resultaat beoordelen.
6. **Geef de burger begrijpelijke informatie.** Zorg dat mensen zonder uitgebreid vooronderzoek kunnen vaststellen welke regels gelden en waar zij terechtkunnen.

Duidelijkheid moet merkbaar zijn

De kwaliteit van het bestuur blijkt uiteindelijk uit wat mensen in hun dagelijks leven kunnen doen.

Kunnen zij hun bestemming bereiken? Kunnen zij noodzakelijke ondersteuning krijgen? Kunnen zij invloed uitoefenen op besluiten die hen raken? En krijgen zij een bruikbaar antwoord wanneer iets misgaat?

Zolang burgers zelf de samenhang tussen regelingen moeten organiseren, schiet de overheid tekort in duidelijkheid.

WPM nodigt gemeenten uit om deze notitie te bespreken met mensen met een beperking en hun vertegenwoordigende organisaties. Wij ontvangen graag voorbeelden van knelpunten én van oplossingen die ook elders kunnen werken.

De burger heeft behoefte aan een overheid die duidelijk maakt waar hij op kan rekenen en die ervoor zorgt dat afspraken in de praktijk werken.

Werkgroep Parkeren en Mobiliteit voor mensen met een beperking (WPM)
Martin Slingenberg, woordvoerder